

שיעור 3 – זה לא מצחיק! קריקטורות של עשירים ועניים

בשני שיעורים הבאים ייחשפו התלמידות/ים לקריקטורות פוליטיות בנושאים של עוני ועושר, ויכירו היכרות ראשונית את המונחים 'צדק חלוקתי' ו'צדק סביבתי'. במקביל יתוודעו לתפקידה ולכוחה של הקריקטורה בביקורת חברתית-פוליטית. מערכי השיעור מעובדים בחלקם על פי הצעה מתוך: [Teaching Tolerance Lessons](#) לשיעורים מצרפת [מצגת](#).

נציג לתלמידות/ים את התמונה הבאה (שקף 1 במצגת):

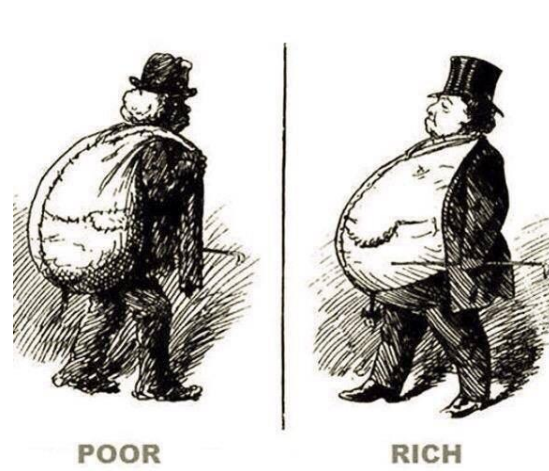

איור: [Flicker, theHikingArtist.com](#), (מקוון)

נזמין את התלמידות/ים לומר באופן חופשי מה הן/ם רואות/ים, מרגישות/ים וחושבות/ים, ונרשום על הלוח. לאחר מכן, נציג טבלה ריקה (שקף 2 [במצגת](#)) על הלוח ונבקש להתבונן ביסודיות, להצביע על כמה שיותר הבדלים בין העני לעשיר שמופיעים באיור, ונרשום אותם בטבלה (דוגמא לטבלה מלאה עם הבדלים):

עשיר	עני
לבוש בחליפה נקייה, מסודר, נועל נעליים	לבוש בבגדים בלויים, קרועים ומלוכלכים, יחף
גבר	אישה?
זקוף	כפופה
עגלת סופר מלאה כל טוב, המוצרים מסודרים	עגלת סופר מלאה בסמרטוטים, בלגן
טלפון ביד	כלב רזה מאוד

נשאל: **האם גיליתן/ם עוד פרטים עכשיו? כיצד פרטים אלו תורמים להבנה של הציור? (האם למשל יש משמעות לכך שהעני הוא אישה?)**
 התלמידות/ים יאמרו ודאי שזו קריקטורה, נבקש מהן/ם להסביר מהי קריקטורה ובמה היא שונה מאיור או ציור.

הקריקטורה היא ציור המבקש להעביר רעיון, שנועד להיקלט על ידי ציבור אנשים רחב. הרעיון והמסר של הקריקטורה מובעים בתמציתיות ובדרך הומוריסטית, ומטרתם למתוח ביקורת חברתית או פוליטית. יוצר הקריקטורה, מציג מציאות מעוותת ומוגזמת, לעתים נלעגת: הוא משמיט בכוונה פרטים אחדים ומבליט אחרים. קריקטורות הן ציורים אשר מנסים, בכל אמצעי העומד לרשותן, להגיד המון במעט מקום וזמן. אנחנו לא מסתכלים על קריקטורות יותר מכמה שניות. קריקטורות היו בעבר הצורה היחידה להראות קלסטרני פנים מעל דפי העיתון. הקריקטוריסטים ניצלו את המקום הקטן בין טורי האותיות כדי להשתלח, בשניות המעטות של קשב שידעו שיקבלו, בכל הבא ליד. אבל בעיקר - בפוליטיקאים, בעשירים ובשליטים דרך הגזמה וגרוטסקה¹⁵. (עפ"י אסף גמזו)

נמשיך ונשאל: **מה הבעיה המוצגת בקריקטורה? מהי הביקורת המובעת בקריקטורה וכלפי מי היא מבוטאת? מהם המאפיינים של הקריקטורה? באילו טכניקות היא משתמשת? (ההגזמה, ההומור, הנלעגות), איזה שימוש היא עושה בהומור?**

בשלב הבא **כל זוג** תלמידות/ים יקבלו **קריקטורה נוספת** באותו נושא שהודפסה מן **המצגת** (שקף 3), ויקבלו גם טבלה ריקה (שקף 4), שבה יצטרכו להשלים השוואה חדשה בין עשיר לעני. ההנחיה לתלמידות/ים תהיה: **רשמו כמה שיותר** הבדלים בין שתי התמונות.

נאסוף מן הזוגות את כל ההבדלים שמצאו, ונרשום אותם בטבלה על הלוח:

עשיר	עני
כרס גדולה, מתפוצצת מלפנים	שק מוטלא על הגב
בגדים מתוחים, נעליים מבריקות על רגליים ישרות, כובע מהודר	בגדים מקומטים, נעליים בלויות על רגליים כפופות, כובע מעוך
עם הפנים אלינו, מבט נוקשה, מתנשא	עם הגב אלינו, הפנים בצל
שיער שחור, פנים לבנות	שיער לבן, פנים שחורות

¹⁵ גמזו אסף, "מהי קריקטורה?", אתר משרד החינוך, (מקוון pdf)

נשאל: מה הבעיה המוצגת בקריקטורה? מהי הביקורת המובעת בקריקטורה? וכלפי מי היא מבוטאת? מהם המאפיינים של הקריקטורה שראינו? באילו טכניקות היא משתמשת? איזה שימוש היא עושה בהומור?

נערוך דיון קצר סביב השאלות: מהן הבעיות שהוצגו בקריקטורות? מהם המסרים הביקורתיים שעלו בהן וכלפי מי הם מופנים? האם אתן/ם מסכימות/ים איתם? מה ההבדלים שראינו בין עשירים לעניים? אילו עוד הבדלים יש ביניהם?

לסיום, נבקש מהתלמידות/ים לחשוב על רעיונות משלהן/ם לקריקטורות בנושא של עשירים ועניים. ננחה את התלמידות/ים לעבוד בזוגות: לחשוב על רעיון ביקורתי שירצו לבטא, לתכנן כיצד ייראה, ולבסוף לצייר את הקריקטורה, גם אם באופן סמלי בלבד, אין צורך בכישרון ציור.

נדביק את הציורים של התלמידות/ים על בריסטולים, ונתלה אותם על קירות הכיתה. נזמין את התלמידות/ים לכתוב תגובות על הבריסטול לצד הציורים.
